

Բագուի նախագործների XVI հերթական ժողովը.

«Նաւթային պառլամենտը» այս անգամ մի առանձին, չը տեսնուած նշանակութիւն ու վայլ ստացաւ շնորհիւ այն հանդամանքի, որ քննադատուող հարցերն էլ նաւթագործների և առհասարակ բազուցիւնների համար ծանրակշիռ և, ինչպէս որ իրանք մի քանի անգամ շեշտեցին, «կեանքի և մահու» հարցեր էին՝ Հէնց միայն այդ հարցերով կը զբաղուենք այս յօդուածում. որովհետեւ ժողովում քննուող միւս հարցերը զուտ տեղական լինելով, Բագուից դուրս արժանի չեն առանձին ուշադրութեան: Այդ հարցերից մէկի մասին մենք արդէն խօսել ենք «Մուրճի» անցեալ տարուայ վերջին №-ում և այժմ մեզ մնում է արձանագրել, որ կայացած աճուրդների պայմանների փոփոխման թէ՛ կողմնակիցներն ու թէ՛ հակառակորդները ոչ մի ջանք չէին խնայել իրանց դատի արդարութիւնը ապացուցանելու: Լրագրներում լոյս տեսած մի շարք յօդուածները, միջնորդներին ուղարկած զեկուցումները և այլն բաւական չը համարելով, երկու կողմից էլ չափազանց տաք ճառեր արտասանուեցան, սրամիտ պատասխաններ տրուեցան... առհասարակ շատ բան խօսուեց... սակայն հարցը այնքան կնճռոտ է և այնքան բազմազան շահեր է շօշափում, որ առաջարկուած և ոչ մէկը չի կարող գէթ փոքր ի շատէ գոհացուցիչ համարուել: Եթէ գանձարանը չը համաձայնուի փոխել արդէն մի անգամ կապած պայմանը,—վերջին երկու աճուրդներում հող վերցնողները բոլորը (կամ համարեա բոլորը) պիտի հիմնայատակ քանդուեն, իսկ եթէ գանձարանը կը զիջի և կը փոխի պայմանը—այն ժամանակ Բիբի-Հէյրաթցիք կ'ողողեն շուկան իրանց շահորումների էփանագին նաւթով: Իսկ նաւթային կրեստները կամ հնուց հաստատուած մեծ-մեծ ընկերութիւնները, որոնք զուրկ են մնացել արքունի կուսական հողերից, որովհետեւ մնացածների նման զգիժ գներ չեն խոստացել, այդ կրեստները, ասում եմ, որոնց վրայ նաւթը նստում է 7-ից մինչև 10—11 կոպէկ, պիտի տեղի տան այն անվահեր պարոններին, որոնք քաջութիւն ունեցան աճուրդներում գանձարանին 8, նոյն իսկ 12 կ. պուղալմար խոստանալու ժողովի նիստում կրեստներից մէկը իր վերջին խօսքը նրանով վերջացրեց, թէ ինքը աճուրդներում մասնակցելիս միշտ աչքի առաջ է ունեցել որ այսպիսի ճնշածամեր կարող են գալ... և նեղը գցել, և հէնց այդ է պատճառը, որ գանձարանի հողերից և ոչ մի կտոր չը մնաց իրան աճուրդում. սակայն նա այսօր էլ կրկնում է, որ պատրաստ է

տալ զանձարանին նոյն դիմը, որ առաջարկել էր աճուրդի ժամանակ, բայց ուրիշները իրանից աւելին առաջարկելով, տիրացել են հողին և այսօր արտօնութիւններ են ինդրում զանձարանից... Ինքը պատրաստ է վերցնել այն հողը իր մի անգամ առաջարկած գնով և նոյն իսկ վճարել նախկին կապալառուին, որ այժմ փախչում է, նրա արած ծախսը, յատուկ մասնաժողովի որոշած գնով:

Մի այսպիսի հիմնաւոր դատողութեան և՛ ըստ երևոյթին՝ վեհանձն առաջարկութեան դէմ ոչինչ չի կարելի ասել ի հարկէ: Բայց... մի բայց կայ մէջտեղ. և այդ բայցը նրանումն է, որ մեծ ֆիրմաները, կրեստմաները, բաւականին հողեր ստացան դանձարանից առանց աճուրդի և համեմատաբար լաւ պայմաններով... Ուրեմն բանից դուրս է գալիս որ զիջողութիւններ, արտօնութիւններ և այլն նրանց համար ճօրինաւորն են, իսկ մանր-մուշկներին համար—ապօրինի... Նաւթագործների ճօրինականութեան մասին ունեցած հասկացողութիւնը լուսաբանելու համար աւելորդ չենք համարում մէջ բերել մի առաջարկութիւն, որ արաւ ժողովի մի իրաւաբան անդամ—փաստաբան Օգուլեվիչը: Ինչպէս յայտնի է զանձարանի հողերի բազմաթիւ կտորներ կարճ ժամանակով կապալով են տրուում միմիայն այն պայմանով, որ կապալառուն օգտուի հողի մակերևոյթից, առանց փորելու իւրաւունքի: Այդպիսի հողերի վրայ են շինուած բազմաթիւ արհեստանոցներ, գործարաններ, բնակարաններ և այլն: Արդ, պ. Օգուլեվիչը հարց բարձրացրեց, որ այդ հողերը այսուհետև միմիայն նաւթագործներին տրուի *), իսկ երբ խօսք եղաւ արհեստանոցների, գործարանների և դրանց նմանների մասին, խորհրդի անդամներից մէկը պատասխանեց, թէ միևնոյն է, այդ գործարանները վաղ թէ ուշ բոլորն էլ պիտի փակուեն, ինչ կարիք կայ նրանց մասին մտածելու... Նրանք էլ հօ նաւթագործ չեն, որ արժանի լինեն ուշադրութեան: Հարցը քուէարկութեան դրին և ժողովը, համարեա միաձայն, վճռեց զանձարանի հողերը ապագայում միմիայն նաւթագործներին տալ կապալով, իսկ մեքենագործական և այլ գործարաններին ասել.—Պարոններ միևնոյն է, դուք այսօր կամ վաղը պիտի ստիպուած քաշուէք հրապարակից, դէ ուրեմն հէնց այժմ և եթ հեռայէք այստեղից, ասպարէզը մեզ թողնելով: Բայց բարեբախտաբար ժողովի անդամ են բացի նաւթագործներից և դանազան միմիատրութիւնների ու պաշտօնական հիմնարկութիւնների ներկայացուցիչներ,

*) Ցխրահայակ Ռըլուկու ժառանգների ընդհանուր կառավարիչն է և այժմ ինքն էլ նաւթագործ է:

որոնք չը համաձայնուեցան ժողովի այդ տարօրինակ (եթէ աւելին չասննք) վճռի հետ և իրանց պատճառաբանուած կարծիքները ներկայացրին: Կասկած չը կայ, որ պաշտօնական բարձր շրջաններում այդ հարցին չեն նայի միմիայն պ. պ. նաւթագործների շահերի տեսակէտից:

Պակաս հետաքրքրութեան չարժանացաւ կերոսինի արտահանութեան հարցը: Վաղուց լուրեր էին պտտում, թէ կերոսինի (և հետևաբար նաւթի) գները դիտմամբ գցում են արտահանողները, այսինքն Նորել, Կասպեան-Սևծովեան ընկ. (որի գլխավոր բաժնետէրը Ռոդչիլդն է) և Մանթաշեանը: Առաջին երկուսի մասին հարցը պարզուեց որ նրանք մասնակցութիւն ունեն անգլիական «Կոնսոլիդէտըդ» ընկ. մէջ: Թէպէտ Նորելի ներկայացուցիչը պնդում էր ժողովում, թէ ինքը ոչինչ չը գիտէ այդ մասնակցութեան մասին, բայց որովհետև այդ երկու ֆերմայի «Կոնսոլիդէտըդ»-ում ունեցած մասնակցութիւնը այլ ևս զաղանիք չէր ժողովականների համար, Ռոդչիլդի ներկայացուցիչը բացարձակ խոստովանեց, թէ այո, նրանք երկուսն էլ մասնակցում են, բայց երկուսն էլ այնպիսի միասնեւ կրում գների ընկնելուց, որ նրանց համար հաշիւ չէր դիտմամբ գները գցել: Բանից դուրս է գալիս որ այդ հոշակաւոր «Կոնսոլիդէտըդ»-ի կազմակերպողները, որ այժմ ահագին օգուտ են վերցնում Անգլիական շուկայում տարեկան 14 միլիոն պուդ կերոսին վաճառելով, մեր արտահանողներին իրանց թակարդը գցելուց յետոյ (Նորելին ու Ռոդչիլդին) բաժանել են ամբողջ Անգլիան ամերիկական «Ստէնդէոդ»-ի հետ (40% իրանց, 60-ը ամերիկացոյ) և այդպիսով, առանց միմիանց հետ մրցելու ահագին հունձ են առնում Անգլիայում, մի և նոյն ժամանակ այն աստիճան իջեցնելով կերոսինի գինը Բաթումում (ուրեմն և Բագու) որ մեր գործարանատէրերը ստիպուած են եւրոպացոյ «լուսաւորելու» պատուին արժանանալու համար, իրանց ջրից ծախսել, նաւթը մաքրել, կերոսին շինել և հրճուել, որ անգլիացիք զգիշանում են իրանց բարձր ուշադրութեանը արժանացնել արանց կերոսինը... Իսկ մեր արտահանողները, ընկերանալով այդ հոշակաւոր «Կոնսոլիդէտըդ»-ին երբեք չեն կասկածել, թէ իրանց կրտսեր եղբայրներին ծախելով (ինչպէս երբեմն եղբայրները Յովսէփին) իրանց համար էլ են հոր փորում... և այժմ լաւ օգուտներ ստանալով այդ «Կոնսոլիդէտըդ»-ից իբրև բաժնետէրեր, եռապատիկ աւելի միասուում են իբրև Բագուի նաւթագործներ... Ժողովում այս բոլորը պարզուեց ու հաստատուեց թուանշաններով... և իբրև միակ էլք այս ծանր դրութիւնից ժողովը միաձայն վճռեց կազմակեր-

պել տեղական գործարանատէրերից արտահանութեան մի ընկերութիւն, որի նմանը գոյութիւն ունէր 94—95 թ. թ. «СОКОБЪ» անունով: Թէ որքան անկեղծ էին արտահանող ֆիրմաները, երբ միացան ժողովի միաձայն որոշման, այդ ցոյց կը տայ մօտիկ ապագան:

Անցեալ տարի խօսելով «Մուրճում» նախագործների XV ժողովի մասին, մէջ էինք բերել և այդ ժ.ում ընդունուած քուէարկութեան սխտեմը, թէ ինչպէս օր. Նորելը մօտ 200 ձայն ունի, իսկ նախագործների մեծամասնութիւնը 1—3 ձայն: Ներկայ ժողովը ձայնաւութեան մի այլ սխտեմ մշակեց, որ կ'առաջարկուի ի հաստատութիւն: Նոր սխտեմով մինչև կէս միլիօն տարեկան նախ ընկնողը կ'ունենայ մի ձայն, մի միլիօն ունեցողը—երկու, իսկ այնուհետև դժուարանում է աւելի ձայն ստանալը: Օրինակ, 3 ձայն ստանալու համար արդէն 4 միլիօն պիտի ունենայ, 4 ձայն ստանալու համար—8 միլիօն, 5 ձայնի համար—16 միլիօն... և արդէն 8 ձայն ունենալու համար պէտք է 128 միլիօն ունենալ, կամ դրան համապատասխան կերտօին, իւղ, և այլն: Այդպիսով ամենից շատ դրկում են մեծերը, բայց ոչ յօգուտ մանրների, այլ միջակների:

Անցեալ տարուայ ժողովը մի մասնաժողով էր ընտրել՝ հանքերում կեանքի և գոյքի պահպանութեան համար մի ծրագիր մշակելու: Նախահանքերում գոյութիւն ունեցող օտարկանութիւնը թուով այնքան չնչին ու անբաւարար է, որ ամեն մի հանք սեփական պահապանների վրայ բաւականին ծախս է անում և այնուամենայնիւ ոչ մի ապահովութիւն չը կայ հանքերում, ինչպէս այդ ապացուցեց Կասպեան ընկերութեան գանձապահի սպանութեան գործը և դատաւարութեան ժամանակ պարզուած քստմնելի մանրամասնութիւնները: Պահապանները իրանք յաճախ ամենակասկածելի անձնաւորութիւններ են... Ընտրուած մասնաժողովը մշակել էր մի շօշափելի կազմակերպութեան ծրագիր, որ, թէպէտ մեծ ընդդիմադրութեամբ, սակայն ընդունուեց... քառօրդ միլիօն տարեկան բիւզլէով... Բայց, երբ միջանի օրից յետոյ ելեմուտքի յօդուածները մէկ-մէկ քուէարկութեան ենթարկուեցին, մեծ ֆիրմաները իրանց ձայների շատութեամբ, մերժելով այդ գեղեցիկ մտքի իրագործման համար պահանջուող ծախքը, այդպիսով տապալեցին մի անգամ արդէն ընդունուած ծրագիրը:

Այս տարուայ ելեմուտքի համար հաստատուած ծրագիրը առանձին զանազանութիւն չունի անցեալ տարուայ համար հաստատուածից, որ կարիք լինէր կանգ առնել: Ընդհանուր

մուտք ենթադրուած է մօտ $1\frac{1}{4}$ միլիօն, որ չի բաւականանում ընդհանուր ծախքը ծածկելուց յետոյ ընթացիկ պարտքերն էլ տալու համար, այդպիսով պարտքերի մի մասը (չուրջ հարիւր հազար) պիտի նորոգուի: Ծախքի յօդուածներէց աւելորդ չի արձանագրել հետեւեալները. բժշկական օգնութեան վրայ—երեք հարիւր հազարից աւելի, ուսումնարանների վրայ—մօտ յիսուն հազար, և ճանապարհների պահպանութեան վրայ—մօտ հարիւր յիսուն հազար:

Ի.

Հ Ր Ա Հ Ա Ն Գ Ն Ե Ր

ՊՈՆԱՊԱՆՆԵՐԻ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՎԱՐՏԱՆՈՐՈՒՅԻՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ *):

Յօդ. 1. Դռնապանները և շվէյցարները տներում, հիւրանոցներում և կահաւորուած սենեակներում պարտաւոր են կատարեալ աջակցութիւն ցոյց տալ անշարժ կալուածքների տէրերին և ոստիկանութեանը հասարակական հանգստութիւնը, կարգը, բարեկարգութիւնը, նոյնպէս և ընակիչների անձնական ու գոյքի ապահովութիւնը պաշտպանելու գործում, և այդ պատճառով նրանց վրայ պարտաւորութիւն է դրւում հսկել:

Կ. 1. Որպէս զի իւրաքանչիւր եկողի և գնացողի մասին հաղորդուեն տեղեկութիւններ, նահանգապետի կողմից տրուած առանձին ըլանկների վրայ, տեղական թաղական ոստիկանական վարչութիւններին, այնպէս որ հիւրանոցները և կահաւորուած սենեակները եկողների և գնացողների մասին տեղեկութիւնները պէտք է հաղորդուեն ոստիկանութեանը 12 ժամուայ ընթացքում, իսկ տները—24 ժամուայ զալու կամ գնալու րօպէից:

*) Այդ պարտաւորիչ որոշումների 6-դ յօդուածի համաձայն, այն անձինք, որոնց այդ վերաբերում է, այդ որոշումները խախտելու դէպքում, ենթարկուած են, վարչական կարգով, պետական կարգը պաշտպանելու միջոցների վերաբերեալ կանոնադրութեան 15-դ և 16-դ յօդուածների համաձայն, 500 ա. տուգանքի, կամ երեք ամսուայ բանտարկութեան: Այսպիսի պատիժներին ենթարկելու համար, սահմակայքած հրկողութեան 16-դ յօդուածի 1-ին կէտի համաձայն, լիազօրութիւն ունի Քիֆլիտի նահանգապետը: